

על אבטלה ורווחה ומדיניות הממשלה

אריה ארנון

תגובת הממשלה למחאת החד הוריות על הקיצוץ ברמת חייהן מתמקדת בהפנייתן מ"רווחה לעבודה". אין בתוכניות אילו - יבוא של רעיון אמריקאי (FROM WELFARE TO WORK) שהופעל בארה"ב בתנאים שונים לחלוטין מאלה הקיימים במדינת ישראל 2003 – כדי לפתור את מצוקתן. גם בארה"ב התוכניות, על פי מחקרים עדכניים, הביאו לתוצאות לא מספקות.

התוכנית הידועה גם לעתים כ"תוכנית וויסקונסין" הופעלה ב 1996 כאשר שיעור האבטלה בארה"ב היה נמוך מ 4%. נקודת המוצא של תוכניות אלה, בארה"ב ואצלנו, היא ההנחה כאילו המובטלים אינם רוצים לעבוד, "מתחזים" בשפתו של שר העבודה והרווחה הקודם מר בניזרי. כל מי שחקר את בעיית האבטלה יודע כי מצוקתו הקשה של המובטל נובעת משלילת זכותו הבסיסית לעבוד ולהתפרנס בכבוד. עבור המובטלות השאלה אינה רק כלכלית אלא נוגעת לדמותו בעיני עצמו, משפחתו והחברה כולה. רוב המובטלים כמהים לחזור למעגל העבודה והרשויות במקום לדאוג ליצירת מקומות עבודה בשכר שיבטיח קיום בכבוד מטילות את האשם במובטלים. ברור כי בישראל בה שיעור האבטלה הנמדד הוא כ-11% "אשמת" המובטלות דמיונית ושאלת המדיניות הנכונה להורדת האבטלה היתה צריכה לעמוד במרכז הדיון.

התשובה המקובלת על כל ממשלות ישראל בעשרים השנים האחרונות לאבטלה התמקדה ב"טיפול" במובטלים כאילו הם מקור הבעיה: שליחתם לקורסים להכשרה מקצועית, הכרזתם כסרבני עבודה, קיצור תקופות זכאות לדמי אבטלה וכיו"ב. אין בצעדים אלה כדי ליצור מקום עבודה אחד. הם מיפים את הסטטיסטיקה, אך אינם משנים את המציאות.

בנוסף להאשמת המובטלים, קורבנות האבטלה, מפנים האחראים על פתרון מצוקת האבטלה אצבע מאשימה כלפי העובדים הזרים. עובדים אלה, שכל "פשעם" שבאו לחפש פרנסתם בישראל, הופכים, כביכול, לאשמים במצוקת

המובטלים. לא אל אלה הגורפים רווחי עתק על חשבון העובדים הזרים או אל אלה שהתירו להם לבוא מופנית האצבע המאשימה, אלא אל העובדים חסרי ההגנה. כדאי לנו לזכור ולהזכיר את מקורותיה של שנאת הזרים.

נכון כי יש להבטיח מערכת תמריצים נכונה. במסגרת זו צריך להבטיח כי במעבר מרווחה לעבודה תעלה רמת החיים. את זאת יש לעשות על ידי דחיפת שכר המינימום או שכר הקיום כלפי מעלה ולא על ידי הורדת סף הקיום. דרך טובה לעשות זאת היא להשתמש במכשיר הנקרא "מס הכנסה שלילי". כלומר, ברמות ההכנסה הנמוכות יש לסבסד את העבודה. אך האסטרטגיה הכלכלית של ממשלת ישראל מנוגדת לכך - היא מנסה לבסס את המשק הישראלי על "שוק חופשי" ועבודה זולה. לכן אין מס של ממש על מעסיקי העובדים האורחים; לכן מפרקים את העבודה המאורגנת; לכן מכרסמים ברשת הבטחון החברתית. המדיניות הכלכלית השמרנית בישראל מעדיפה כבר שנים רבות את המאבק באינפלציה על המאבק באבטלה. מדינות הממשלה ביחס לאבטלה והיא זו שצריכה לעמוד במוקד הדיון.

בעיתון זה נשאל שר האוצר נתניהו:

- "עד כמה מוכן הציבור בישראל לקבל את המהפכה התאצ'ריסטית שלך"?
- "הציבור מאמין בי. הציבור נותן אמון בתוכנית. והמתנגדים, הם יצטרכו לעכל אותה." (ראיון עם סבר פלוצקר – 21.3.2003).

עד שלא ניפטר מאמונות השווא של כנסיית מאמיני ה"שוק החופשי" התאצ'ריסטי לא נוכל להתחיל להתמודד עם מרכיבי האמת שבסוגיית האבטלה והרווחה.